

ПІДГОТОВКА КАДРІВ З ГАЛУЗІ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ, СПОРТУ, ЗДОРОВ'Я ЛЮДИНИ

DOI: 10.26693/jmbs02.04.228

УДК 37.091.12.011.3-051:796:796.035-057.874

Мухаріна Ю. Ю., Гутарєва Н. В., Дьяченко І. Д.

ОБГРУНТУВАННЯ ОСНОВНИХ НАПРЯМКІВ ОЗДОРОВЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ВЧИТЕЛЯ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ

ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет», Слов'янськ, Україна

v16121965@gmail.com

Оздоровлення дітей та підлітків - одне з пріоритетних завдань фізичної культури. Предметом даного дослідження стало оздоровлення школярів. Мета роботи - теоретичне обґрунтування напрямків, заходів і форм роботи вчителя фізичної культури щодо оздоровлення школярів. В результаті аналізу наукової літератури, анкетування, спостереження узагальнені форми і напрямки роботи вчителя фізичної культури з учнями, їх батьками, педагогами школи, медичними працівниками. Визначено роль і місце вчителя фізичної культури в системі оздоровлення школярів як особистості, яка професійно підготовлена до викладання навчальної дисципліни "Фізична культура", покликана формувати культуру здоров'я учнів, є основним носієм цінностей фізичної культури, активним пропагандистом здорового способу життя.

Ключові слова: вчитель, культура здоров'я, фізична культура, оздоровлення, учні.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дослідження виконане згідно з напрямком наукової роботи кафедри медико-біологічних основ охорони життя та цивільного захисту «Медико-біологічна реабілітація у валеології (методи, чинники, засоби впливу на психічну, фізичну та розумову працездатність)».

Постановка проблеми та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Критичний рівень здоров'я і фізичного розвитку учнівської молоді внаслідок зниження рухової активності при зростаючому статичному і психоемоцій-

ному напруженні процесу навчання, впровадженні комп'ютерних технологій у повсякденний побут, несприятливих екологічних умовах, зростанні анти-соціальних проявів серед дітей та підлітків, висувають першорядне завдання перед державними органами, педагогічною громадськістю – збереження та зміцнення здоров'я школярів, формування в них навичок здорового способу життя.

Стан здоров'я школярів залежить не тільки від соціально-економічних, екологічних, але й ряду педагогічних факторів, таких як:

- постійне збільшення темпу й обсягу навчального навантаження;
- ранній початок дошкільного систематичного навчання;
- невідповідність програм і технологій навчання функціональним і віковим особливостям учнів, недотримання санітарно-гігієнічних вимог щодо організації та проведення навчального процесу;
- недостатня кваліфікація педагогів у питаннях розвитку та охорони здоров'я дітей;
- масова безграмотність батьків у питаннях формування, збереження та зміцнення здоров'я дитини;
- провали в існуючій системі фізичного виховання і часткове руйнування служб шкільного лікарського контролю.

Слід відзначити, що одним із пріоритетних завдань нового етапу реформи системи освіти, повинне стати збереження і зміцнення здоров'я дітей, учнів, студентів, формування в них понять цінності здоров'я та здорового способу життя. Відповідальність за вирішення даної проблеми багато в чому

лягає на педагогів фізичної культури, у зв'язку з чим актуалізується завдання формування їх професіоналізму як певної стратегії досягнення мети – оздоровлення підростаючого покоління.

Актуальність вивчення окресленої проблеми визначається потребою суспільства у фізично здоровому майбутньому поколінні, розумінням ролі і можливостей вчителя фізичної культури в організації й забезпеченні оздоровлення школярів, необхідністю формування готовності майбутнього вчителя фізичної культури до оздоровлення учнів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Особливості підготовки вчителів фізичної культури до фізкультурно-оздоровчої та спортивно-масової роботи досліджували В.В. Золочевський, Л.О. Єлісеєва, Л.І. Іванова, Я.М. Ніфака, О.Г. Шалар та інші.

Необхідність і шляхи формування здорового способу життя та культури здоров'я школярів засобами фізичного виховання розглянуто у наукових працях В.І. Бабича, Н.Ю. Крутогорської, К.О. Оглобліна, С.О. Омельченко, А.В. Популяха, Д.М. Солопчука, В.І. Байдака, О.Ц. Демінського, формування мотивації та інтересу до занять фізичною культурою школярів представлено у працях Г.В. Безверхньої, І.В. Городинської, К.К. Жукотинського, Л.П. Іванченко, В.М. Лисяка та інших.

Водночас в результаті аналізу наявної на сьогодні наукової літератури з окресленої тематики встановлено, що проблема ролі вчителя фізичної культури у оздоровленні школярів в загальноосвітньому навчальному закладі не була предметом спеціального дослідження.

Мета даної роботи – теоретично обґрунтувати напрями, заходи та форми роботи вчителя фізичної культури щодо оздоровлення школярів.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Займаючись вивченням проблеми підготовки майбутніх учителів фізичної культури до фізкультурно-оздоровчої роботи, Л.І. Іванова довела, що багато вчителів загальноосвітніх установ, не володіючи в достатньому ступені необхідним рівнем знань, потрібних для розуміння сутності патологічних процесів, що відбуваються в організмі при різних захворюваннях, проявляють професійно необґрунтовану пасивність та інертність у цій важливій роботі, не охоче й з надмірною обережністю займаються з учнями, віднесеними за станом здоров'я до спеціальної медичної групи. Це істотно відбивається на рівні здоров'я ослаблених школярів [2].

Вищезазначене засвідчує, що потребує змін процес підготовки майбутніх учителів фізичної культури до оздоровчої діяльності в умовах загальноосвітнього навчального закладу та організація підвищення кваліфікації вже працюючих фахівців.

Система підвищення кваліфікації педагогічних кадрів в закладах післядипломної педагогічної освіти вдосконалюється надто повільно або фактично відсутня. Робота ведеться, але їй бракує послідовності та цілеспрямованості [2].

Н.Ю. Крутогорська зазначає, що сучасна школа потребує вчителя з творчим науково-педагогічним мисленням, з високою професійною мобільністю, здатного працювати не лише на уроці фізкультури, а й поза межами класу, школи – під час проведення фізкультурно-масової, оздоровчої, спортивної роботи, готового до самостійного інноваційного пошуку. Якби інновації, реформи чи модернізації не проводились у сфері народної освіти, які б науково обґрунтовані шляхи перебудови не намічалися, всі вони сходяться на особистості вчителя, оскільки не існує чудодійних систем. Існує вчитель, озброєний прогресивною системою, сформований як творча, соціально активна особистість, яка вміє творчо міркувати, професійно діяти, створювати суспільні цінності. Школа – її ядро. Звичайно, що для виконання цієї важливої освітньо-виховної місії «майбутній вчитель фізичної культури має бути високоосвіченою, всебічно розвинутою, здоровою людиною, яка неухильно дотримується й реалізує здоровий спосіб життя, а свої фахові знання, вміння та навички передає молоді на високому професійному рівні» [3, с. 154].

На думку В.І. Бабича, вчитель фізичної культури – особа найбільш активна та діяльна, відповідальна не тільки за проведення уроків, але і за фізичне виховання учнів взагалі, включаючи всі різновиди форм та методів, які використовуються в цій роботі, тому до його професійної підготовки висуваються особливі вимоги [1], а отже й підвищена відповідальність.

Проблемі професійної підготовки майбутніх вчителів фізичного виховання до формування в школярів високого рівня культури здоров'я присвячена праця К.О. Оглобліна [4]. Науковець вважає, що «вчитель фізичної культури є основною діючою особою у непереривній здоров'яформуючій освіті, де він не тільки виконує функції викладача фізкультури, але й виступає ідеологом становлення культури здоров'я дітей та підлітків» [4, с.16].

На основі аналізу наукової педагогічної літератури [1-4] та нормативних документів [5], вчителя фізичної культури розглядаємо як особистість, що професійно підготовлена до викладання предмету «Фізична культура», покликана формувати культуру здоров'я учнів, є основним носієм цінностей фізичної культури, активним пропагандистом і персоналізованим образом здорового способу життя та ефективного здійснення оздоровлення учнів.

Метою роботи вчителя фізичної культури, на нашу думку, є формування засобами фізичного виховання особистої фізичної культури учнів, яка є частиною загальної культури особистості і виявляється в культурі її здоров'я.

Цілком очевидно, що вчитель, як представник суспільства, своєю особистістю й діяльністю завжди впливав на хід історичного процесу, долю суспільства. Вчитель бере активну участь у формуванні суспільства, а, отже, повинен відчувати більшу відповідальність за його долю перед минулими, сучасними й майбутніми поколіннями людства.

Загальновідомо, що значною перешкодою в процесі фізичного виховання є невідповідність між закликами педагога і його особистим життям і переконаннями. Особистість вчителя-наставника повинна бути зразком для наслідування бо він виховує перш за все не тими чи іншими методами або прийомами, а впливом своєї особистості і індивідуально. Учитель, що відповідає цим вимогам, у важкий час життєвої невизначеності учня допоможе йому зрозуміти власні помилки, об'єктивно оцінити свій стан, разом намітити шляхи подальшого розвитку.

Особистість учителя є провідною в формуванні у школярів установок на використання форм і методів оздоровлення й розвиток мотиваційної сфери. Переконаність учителя фізичної культури в необхідності і доцільності організації оздоровчої діяльності школярів повинна проявлятися в його практичній діяльності, проте спроможність її здійснювати належним чином зумовлена наявними знаннями, спеціальною підготовкою, досвідом організації занять і фізкультурно-оздоровчих заходів з використанням як традиційних, так і нетрадиційних форм і методів оздоровлення.

З вищезазначеного можна зробити висновок, що сьогодні перед учителем фізичної культури в загальноосвітньому навчальному закладі постає нагальна проблема – зробити фізичне виховання процесом безперервної дії з метою оздоровлення школярів. Тобто, вчитель не має права обмежувати свою діяльність епізодичними заходами щодо фізичного виховання або тільки час від часу залучати до цього процесу інших осіб.

На порядок денний роботи вчителя фізичної культури час висуває питання про фізичне виховання школярів як систему загального обов'язкового навчання основам культури здоров'я, оздоровлення та гігієнічного виховання. У зв'язку з цим педагогу необхідно вирішувати низку завдань: як організувати уроки з ослабленими й такими, що мають відхилення від нормального стану здоров'я дітей; як зробити уроки привабливими, щоб стимулювати самовдосконалення учнів у оздоровчій дія-

льності; як узгодити і забезпечити інтереси батьків та школярів з питань фізичного виховання; які форми позаурочних занять і коли бажано використовувати, щоб вони, з одного боку, стали продовженням уроку, а з іншого боку – підготовкою до нього; як створити належну матеріальну базу для забезпечення ефективності фізичного виховання й оздоровлення дітей; як залучити до фізичного виховання весь педагогічний колектив, медичних працівників і громадські організації, актив; як реорганізувати свою власну педагогічну працю на валеологічній основі тощо.

Перераховані завдання можуть бути ефективно вирішені тільки в тому випадку, коли всі названі ланки органічно доповнюють одна іншу, утворюючи систему факторів постійного й цілеспрямованого впливу на школярів.

Робота вчителя фізичної культури під час навчання школярів передбачає проведення уроків фізкультури та основ здоров'я, що включають заняття в спеціальній медичній групі, педагогічний та медичний контроль за учнями під час занять, завдання для самостійного виконання вправ, методик оздоровлення тощо; здійснення педагогічного контролю під час проведення рухливих перерв; ведення активної пропаганди здорового способу життя особистим прикладом, участь у валеологічних, профілактичних заходах.

У позанавчальний час вчитель фізичної культури приймає участь у проведенні годин здоров'я, організовує фізкультурно-оздоровчі свята, спортивно-масові заходи, активний відпочинок школярів на свіжому повітрі, керує заняттями в спортивних секціях, працює в оздоровчих таборах під час шкільних канікул, надає консультації учням щодо використання методів оздоровлення.

Окремий напрям роботи вчителя фізичної культури спрямовано на роботу з батьками, яких він залучає до сумісного активного відпочинку з дітьми, бере участь у батьківських зборах, виконуючи просвітницьку, роз'яснювальну та консультаційну роботу щодо вибору, використання та нагляду за дітьми під час оздоровчих заходів удома.

З педагогами загальноосвітнього навчального закладу вчитель фізичної культури проводить консультаційні заходи щодо пропаганди здорового способу життя серед школярів, проведення фізкультхвилинок на уроках, використовуючи методи оздоровлення, залучає педагогічний колектив школи до здоровотворчої роботи щодо власного фізичного здоров'я.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Таким чином, розглядаємо найголовнішу сутність роботи вчителя фізичної культури: з одного боку, він виступає як учитель-предметник,

проводячи уроки з «Фізичної культури», а з іншого – як організатор процесу фізичного виховання школярів, спрямовуючи зусилля всіх учасників цього процесу на досягнення важливої мети – оздоровлення школярів.

Великого значення надаємо провідному завданню сучасної професійної освіти у галузі фізичної культури – вихованню особистості вчителя, щиро стурбованому долею України, що володіє та

вміє організовувати і використовувати на практиці форми і методи оздоровлення учнів, тобто вчитель-організатор загального оздоровчого процесу в загальноосвітньому навчальному закладі.

Перспектива подальших досліджень вбачається у розробці оздоровчих методик для занять фізичною культурою зі школярами спеціальних медичних груп.

References

1. Babich VI. *Profesiyna pidgotovka maybutnikh uchiteliv fizichnogo vikhovannya do formuvannya kulturi zdorov'ya shkolyariv*: dis. ... kand. ped. nauk. Abstr. PhD. (Ped.). Lugansk, 2006. 315 s. [Ukrainian].
2. Ivanova LI. *Pidgotovka maybutnikh uchiteliv fizichnoi kulturi do fizkulturno-ozdorovchoi roboti z uchnyami zagalnoosvitnikh navchalnikh zakladiv*: dis. ... kand. ped. nauk. Abstr. PhD. (Ped.). Kiyiv, 2007. 376 s. [Ukrainian].
3. Krutogorska NYu. *Pidgotovka maybutnogo vchitelya fizichnoi kulturi do vikhovnoi roboti v shkoli z formuvannya zdorovogo sposobu zhittya. Gumanizatsiya navchalno-vikhovnogo protsesu: zbirnik naukovikh prats*. Slov'yansk, 2010. 2010; 1: 40-51. [Ukrainian].
4. Ogloblin KA. *Operezhayushchaya strategiya podgotovki pedagogov fizicheskoy kultury na osnove nepreryvnogo zdoroveformiruyushchego obrazovaniya*: avtoref. diss. ... doktora ped. nauk. Abstr. Dr. Sci. (Ped.). SPb, 2008. 43 s. [Russian].
5. *Nakaz Ministerstva osviti i nauki Ukraini № 486* [Chinniy vid 2003-07-21]. Pro sistemu organizatsiyi fizkulturno-ozdorovchoi ta sportivnoi roboti doshkilnikh, zagalnoosvitnikh, profesiyno-tekhnichnikh ta pozashkilnikh navchalnikh zakladiv. Ofitsiyinyi sayt Verkhovnoi Radi Ukraini. Available from : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi>. [Ukrainian].

УДК 37.091.12.011.3-051:796:796.035-057.874

ОБОСНОВАНИЕ ОСНОВНЫХ НАПРАВЛЕНИЙ ОЗДОРОВИТЕЛЬНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ УЧИТЕЛЯ ФИЗИЧЕСКОЙ КУЛЬТУРЫ Мусхарина Ю. Ю., Гутарева Н. В., Дьяченко И. Д.

Резюме. Оздоровление детей и подростков - одно из приоритетных заданий физической культуры. Предметом нашего исследования является оздоровление школьников. Цель работы - теоретическое обоснование направлений, мероприятий и форм работы учителя физической культуры относительно оздоровления школьников. В результате анализа научной литературы, анкетирования, наблюдения обобщены формы и направления работы учителя физической культуры с учениками, их родителями, педагогами школы, медицинскими работниками. Определена роль и место учителя физической культуры в системе оздоровления школьников как личности, которая профессионально подготовлена к преподаванию учебной дисциплины "Физическая культура", призванная формировать культуру здоровья учеников, является основным носителем ценностей физической культуры, активным пропагандистом здорового образа жизни.

Ключевые слова: учитель, культура здоровья, физическая культура, оздоровление, ученики.

UDC 37.091.12.011.3-051:796:796.035-057.874

Basic Directions of Rehabilitation Work of a Physical Training Teacher Muskharina Yu., Gutareva N., Dyachenko I.

Abstract. Relevance of the researched problem is determined by the need of society in healthy generation, understanding the role and capabilities of physical training teacher in the organization and provision of school-children rehabilitation, and necessity to prepare future physical training teachers to provide rehabilitation of students.

The purpose of this work is theoretical justification of the directions, activities, and forms that a physical training teacher needs for rehabilitation of students.

The work of a physical training teacher in PT lessons is aimed at integration of regular classes with those, which are carried for special medical groups; teaching and medical surveillance of students during class; giving tasks for independent exercises, rehabilitation techniques; holding pedagogical control during the moving interruption; maintaining an active healthy lifestyle by own example, participation in valeological, preventive measures.

Outside the classroom physical training teacher usually takes part in Health classes, organizes sports and wellness holidays, sporting events, hiking students outdoors, manages sports sections, works in the camps during the school holidays, gives students advice on usage of best recreation methods.

One more direction of physical training teacher's work is communicating with parents with the aim to engage them in activities with children; participating in parent meetings; carrying out educational and consulting work on selecting, using, and supervising children during recreational activities at home.

Together with other school teachers a physical training teacher organizes different events to promote healthy lifestyle among schoolchildren, organizing physical training pause in classrooms during lessons, using methods of rehabilitation, involving teaching staff into health supporting process.

Having considered the most important directions of a physical training teacher we can conclude that, he/she acts as a subject teacher and as an organizer of physical education of students, directing the efforts of all stakeholders to achieve an important goal – to improve the health of students.

Keywords: physical training teacher, physical education, culture of health lifestyle, rehabilitation, students.

Стаття надійшла 17.08.2017 р.

Рекомендована до друку на засіданні редакційної колегії після рецензування